Minn fuq l-ispalla
It-taqbil fil-festi

F'DAN L-ARTIKLU NINŻLU SAL-FESTA MA' **ALEXANDER VELLA GREGORY**, ĦALLI NISIMGĦU T-TAQBIL TA' DEVOZZJONI JEW TA' PIKA LI JINGĦAD

Hekk kif il-banda tieqaf u l-miġemgħa tistenna b'ħerqa l-marċ li jmiss, xi ħadd jiftaħ fommu, jgħolli jdejh, jew jitla' fuq l-ispalla. Imbagħad joħorġu l-vrus imħanxra ħa jismagħhom kulħadd: daqqa ta' tifħir lejn il-patrun jew il-patruna, u daqqa ta' pika. Ġieli jkun taqbil ġdid, allura kulħadd jisimgħu b'attenzjoni akbar, u ġieli jkun taqbil qadim li ntiret minn ġenerazzjoni għal oħra, u allura f'dal-każ kulħadd jingħaqad għall-vers finali. U fl-aħħar? Iżjed ċapċip u iżjed briju.

Fl-2020 tnieda l-proġett ta' ġbir *Minn Fuq l-Ispalla* fi ħdan proġett akbar, *Il-Kelma fil-Komunità*, immexxi mid-Dipartiment tal-Malti fl-Università ta' Malta. L-għan tal-proġett hu li niġbru kemm nistgħu taqbil tal-festi qabel ma ħafna minnu jintilef.

It-tqabbil huwa parti oħra mir-ritwal kumpless u rikk tal-festa Maltija. Għalkemm hemm taqbil li jmur lura snin twal anke 'l fuq minn mitt sena, ħafna minnu jintilef maż-żmien.

Smajt il-qniepen tal-Furjana
Kollha jagħmlu 'ding, dang, bomm',
Iżd'għalxejn, tgħiduli x'tgħiduli
Għax ma' tal-Istilla rrid inżomm.

(Santa Marija, Ħal Għaxaq)

Ħafna taqbil ikun marbut ma' sena partikolari, speċjalment jekk ikun ta' pika.

Din festa kompluta minn kollox
Għal innu marċ għandna tnejn,
Din is-sena għamilna l-umbrella
Biex il-festa żgur ma nħalluha...
...nieqsa minn xejn

(San Filep, Ħaż-Żebbuġ)

Kien għalhekk li nħass il-bżonn ta' dan il-proġett ħalli dan il-patrimonju intanġibbli ma jintilifx. Ġbarna mal-elf taqbila, u għadna bilkemm bdejna.

Fil-forma l-aktar sempliċi tiegħu, it-taqbil jikkonsisti fi kwartina b'versi ottonarji u rima mqabbża. Xi taqbil għandu l-istess binja, b'xi tibdil żgħir skont il-festa.

> **Jum sabiħ fost id-devoti,**
> **Jum sabiħ għall-Birgu tagħna,**
> **Kulħadd jgħajjat b'vuċi waħda**
> **Viva l-kbir Lorenzo tagħna!**
>
> ***(San Lawrenz, il-Birgu)***

Imma nsibu diversi varjanti, inkluż taqbil kantat, taqbil b'versi irregolari, u saħansitra makkjetti. Dawn tal-aħħar jidhru li huma fenomenu riċenti. L-aktar eżempju bikri hu makkjetta tal-2010 għall-festa ta' Santa Marija tal-Imqabba, u wara ftit dawn bdew isiru wkoll għal Sant'Andrija ta' Ħal Luqa mill-partitarji tal-Banda Unjoni. Fil-makkjetti t-taqbil jieħu forma aktar teatrali, bi tnejn min-nies jew iktar, li permezz tal-versi mqabblin jirrakkontaw storja li, ġeneralment, tkun satirika u umoristika.

It-tematika tat-tqabbil hi varjata sew, għalkemm nistgħu naqsmuha f'żewġ kategoriji bażiċi: devozzjoni u pika. Fl-ewwel kategorija nsibu taqbil li jittratta l-kwalitajiet sbieħ tal-patrun jew tal-patruna.

> **Kewkba dehret ġewwa Betlem**
> **Meta twieled il-Messija,**
> **Oħra dehret fuq Duminku**
> **F'dak il-ħin tal-magħmudija.**
>
> ***(San Duminku, il-Belt Valletta)***

Dan jirrakkonta stejjer mill-ħajja tiegħu/tagħha, jew jintiseġ f'għamla ta' talba. Dan it-taqbil ġeneralment ikollu forma aktar regolari u vokabularju iżjed poetiku. Il-pika fit-taqbil tista' tkun sottili (ftaħir bil-festa jew bil-ħidma tal-partitarji), inkella diretta. F'din il-kategorija ma jonqosx l-element umoristiku li spiss ikun kemxejn inqas mirqum.

It-tqabbil huwa parti oħra mir-ritwal kumpless u rikk tal-festa Maltija

> **L-Isla għandhom il-Bambina,**
> **Bormla għandhom il-Kunċizzjoni,**
> **Ħaż-Żabbar għandna 'l tal-Grazzja,**
> **L-isbaħ u l-aqwa purċissjoni.**
>
> ***(Il-Madonna tal-Grazzja, Ħaż-Żabbar)***

It-tradizzjoni tat-tqabbil tvarja minn festa għal oħra u hi l-aktar b'saħħitha fin-Nofsinhar ta' Malta u fl-inħawi tal-Port il-Kbir. Fil-fatt, mill-inħawi ta' Tas-Sliema u Għawdex ftit li xejn ġbarna taqbil. Hemm ħafna fatturi li jiddeterminaw dan, ewlenija fosthom il-preżenza ta' individwi li jkunu lesti jqabblu.

Ngħidu aħna, f'festi antiki, bħal tas-Salvatur ta' Ħal Lija, din it-tradizzjoni tidher li battiet tant li kważi ntilfet għalkollox. F'xi festi aktar riċenti, bħall-Kunċizzjoni tal-Ħamrun u tal-Madonna ta' Fatima, Gwardamanġa, kien hemm żmien meta xi wħud daħħlu t-tqabbil iżda t-tradizzjoni ma qabditx art. Hemm imbagħad festi kbar, bħal ta' San Gejtanu, il-Ħamrun, u ta' Santa Marija, il-Mosta, fejn minkejja li t-tradizzjoni tal-festa hi b'saħħitha, ftit li xejn ġbarna taqbil.

Hemm ukoll elementi demografiċi interessanti x'wieħed jikkunsidra. Fl-inħawi tal-Port l-iktar li jqabblu quddiem il-vara huma l-irġiel, filwaqt li n-naħa t'isfel ta' Malta (Santa Marija, Ħal Għaxaq u l-Qrendi, u Santa Katarina, iż-Żurrieq), in-nisa huma ferm aktar involuti fit-tqabbil. It-taqbil ta' pika waqt il-marċi jingħad l-aktar miż-żgħażagħ, u fl-aħħar snin żdiedet il-parteċipazzjoni tat-tfajliet.

Il-proġett *Minn Fuq l-Ispalla* qed isalva dan il-patrimonju lingwistiku importanti tagħna. It-taqbil jitfa' dawl mhux biss fuq il-festi iżda wkoll fuqna bħala bnedmin. Għalhekk min għandu xi taqbil x'jgħaddilna, kemm antik kif ukoll kontemporanju, jista' jiktbilna fil-paġna tal-Facebook *Minn Fuq l-Ispalla*.